

Wordt **DEEL 33** **VERVOLGD**

Bedrijfscontinuïteit in de biologische landbouw

OVERDRACHT

MET NIEUWE COMBINATIE VAN **RECHTSVORMEN**

Complexe multifunctionele bedrijven kennen verschillende activiteiten, die bij elkaar een geheel vormen. Landbouw plus zorg, verwerking, verkoop, recreatie of educatie. Als de oorspronkelijke ondernemer wil overdragen, hoe pak je dat dan het beste aan?

TEKST ROB STOKKERS, FRANS VAN
ALEBEEK & MARIA VAN BOXTEL
FOTO DICK BOSCHLOO

Multifunctionele landbouwbedrijven vormen vaak een gezamenlijk bedrijf met meerdere medewerkers of ondernemers. Zoals bijvoorbeeld de melkveehouderij met zorg waar broer en zus langzaam in het bedrijf groeien. Vader is verantwoordelijk voor het melkveebedrijf en voor de zorgtak. Een prima combinatie waarbij de zorgvragers op die boerderij meedraaien in het werk. Zo houdt vader het goed vol. “Langzaam beginnen ze met vermogensoverheveling op basis van de arbeidsbeloning, maar beide kinderen hebben ook nog een baan buitenshuis,” vertelt Jan Breembroek, directeur Agro Advies bij Flynth accountants en adviseurs. “Een vorm van bedrijfsoverdracht die we ook zien in de traditionele landbouw.” Kortom: bij multifunctionele bedrijven waar landbouw en één neventak sterk verbonden zijn, lijkt de overdracht erg op de overdracht van ‘gewone’ landbouwbedrijven. “Bij continuïteit

kijk je toch naar het evenwicht tussen prijs en pensioen: kan de jongere het betalen en wat hebben de ouderen nodig.” Bovendien is het belangrijk dat er voor alle kinderen gelijke kansen zijn om in te stappen. En dat er een heldere verdeling is tussen de kinderen. “Als slechts één van de kinderen de boerderij overneemt, ervaart iedereen dat als rechtvaardig? Is het besluit van de ouders goed toegelicht?” Flynth ziet in Oost Nederland regelmatig overdracht op basis van het Saksisch erfrecht. “Het bedrijf staat daar centraal. De waarde van het bedrijf vertegenwoordigt een groter bedrag dan het erfdeel van de andere kinderen. Dat is bijna altijd akkoord, al is het proces hierbij wel heel belangrijk.” In het noorden en westen van Nederland ligt dat anders.

Wat zijn de opties bij een multifunctioneel bedrijf met meer dan twee bedrijfstakken of als opvolging van buiten de

familie is vereist? Werken de gebruikelijke opvolgingsconstructies dan nog? Volgens Jan Breembroek wel. “Ook een multifunctioneel bedrijf met meerdere takken kun je uitstekend overdragen in maatschap, met langzame vermogensoverdracht naar de nieuwe ondernemer of ondernemers.” Flynn heeft nog wel een aanvullende optie uitgewerkt de CV-BV-oplossing. De essentie van deze vorm is het loskoppelen van de bedrijfsvoering van de financiering. Deze oplossing biedt tevens mogelijkheden om niet volledig afhankelijk te zijn van bankfinanciering of eigen vermogen. En hoe hoger het rendement, hoe makkelijker dat gaat. “Een overdracht met de belangrijkste productiemiddelen zoals grond en gebouwen in een aparte rechtspersoon en de exploitatie in andere rechtsvorm is daarvoor een slimme optie. Bijvoorbeeld met één of twee BV’s voor vermogen en een werkmaatschappij in een CV.” Op deze manier kunnen meer mensen betrokken blijven als investeerder in de boerderij. “Dat is wenselijk bij bedrijven met veel kapitaal zoals grondgebonden bedrijven met dure gebouwen. De oudere generatie houdt een deel van de aandelen van de BV en zijn daarmee geldverschaffer, terwijl de jongere generatie of de nieuwe externe ondernemer de exploitatie doet. Door de BV als commanditaire vennoot – en dus stille vennoot – te laten participeren, hebben de aandeelhouders geen medezeggenschap over de dagelijkse bedrijfsvoering. Ze kunnen wel meedelen over de lange termijnstrategie. De boerderij wordt dus gerund in de werkmaatschappij – een CV – waarin de BV met activa de stille vennoot is.” Er zit een groot voordeel aan: aandelen in de BV kun je in principe vrij overdragen – het is geen overdracht van activa – en dus is er geen overdrachtsbelasting.” Nadeel? “Het wordt wat ingewikkelder om de landbouwvrijstelling veilig te stellen met een BV.”

Toch zijn er maar weinig agrarische bedrijven, ook multifunctionele, die deze nieuwe constructie met een vermogens-BV en een werkmaatschappij-CV gebruik-

Een multifunctioneel bedrijf kun je uitstekend overdragen in maatschap.

ken. Breembroek ziet in de praktijk twee bezwaren. “Ten eerste wil de opvolger gevoelsmatig liever eigenaar zijn. De overnemer verkoopt liever nog een stuk grond en financiert zo de overdracht, dan dat hij voor zijn gevoel afhankelijk wordt van ouders en later van broers en/of zussen, ook al heeft een stille vennoot niets te zeggen over de dagelijkse bedrijfsvoering. Een tweede bezwaar is dat het rendement op het geïnvesteerde vermogen laag is, zo’n 2procent, en dat geeft na een tijdje frictie met de broers en zussen of ouders die mee investeerden.” Juist voor multifunctionele bedrijven ziet Jan Breembroek hier mogelijkheden. “Het rendement op vermogen bij zulke bedrijven is vaak hoger. De vermogens-BV verdient aan de gebruikskosten die de werkmaatschappij-CV maakt; die gebruikskosten zijn hoger bij huur voor een kinderopvang op de boerderij dan voor een aardappelschuur.” Nu het opstarten van een BV makkelijker is geworden, verwacht Jan Breembroek meer populariteit voor bovenstaande constructie. Want multifunctionele bedrijven lijken steeds meer op midden- en kleinbedrijven. Ook qua waardebeoordeling. “Een landbouwbedrijf waardeer je als accountant op basis van grond en gebouwen, een tweede tak als een MKB horecabedrijf bijvoorbeeld op basis van de toekomstige cash-flow en marge. Het aantal klanten, de ondernemer en zijn of haar netwerk worden dan steeds belangrijker in de waardebeoordeling.” Volgens Jan Breembroek maakt zo’n waardering gebaseerd op ‘goodwill’ de overdracht niet lastiger. “In het MKB is dat heel gebruikelijk.” Collega Paul te Koppele, fiscalist, wil nog wel een waarschuwing meegeven voor ondernemers die in één klap groots starten in de multifunctionele tak. “Het risico is aanwezig dat deze start wordt beschouwd als gedeeltelijke staking van het agrarische bedrijf met als gevolg dat daarover fiscaal

moet worden afgerekend.” Bij bedrijven die in de multifunctionele tak kleinschalig beginnen en langzaam groeien is dit risico kleiner. Ook bij bedrijven die al in de vorm van een BV worden geëxploiteerd, speelt dit risico niet of nauwelijks bij het opstarten van nieuwe activiteiten. En let op de BTW. Paul te Koppele weet dat landbouw een aantal faciliteiten of uitzonderingen kent, maar die gelden voor multifunctioneel niet. Dat maakt de BTW aangifte ingewikkeld.

Samenhang. Multifunctionele bedrijven vormen één geheel. Hoe hou je de visie en missie op de lange termijn vast, ook bij overdracht? Of bij samenwerking als groep ondernemers? Coach Hélène Roele heeft hier wel mee te maken. “Bij problemen roepen ondernemers mij erbij. Ik vorm een beeld van elke ondernemer apart, hoe zit je in elkaar als persoon. En hoe werk je dan samen? Na deze scan kun je samenwerkingsproblemen gezamenlijk uitpraten en oplossen. Hierbij is één ding heel belangrijk: de stip op de horizon voor het bedrijf als geheel. Is het beeld waar je naartoe wilt voor iedereen helder en een gedeeld doel? Dan kan ook de dagelijkse samenwerking weer soepel gaan. Met aandacht en tijd om de visie te delen, hou je samenhang in het multifunctionele bedrijf.” Haar collega Derk Pullen, specialist multifunctionele landbouw, vat het als volgt samen: “Op multifunctionele bedrijven met zorg en kinderopvang gaat het – meer nog dan bij melk en aardappelen – om de directe, persoonlijke relaties met cliënten. Daarmee is het schakelmoment met de generatiewissel - zeker bij overname door externe partners - een potentieel breukmoment. Dat vraagt gedurende het overnameproces estafette-techniek: je partner kennen, samen oplossen, vertrouwen gunnen en krijgen, een vloeiende overgang en met nieuwe energie vooruit.” ■

Rob Stokkers is onderzoeker bij LEI-WUR, Frans van Alebeek is onderzoeker bij PPO-WUR en Maria van Bostel is partner in Land & Co.

Dit interview is onderdeel van het project ‘Innovatie in ondernemerschap’ binnen de PPS Multifunctioneel, programma BO-23.02-004-007 PPS en gefinancierd door het Ministerie van Economische Zaken.